

Ulrik Janssons Invigningstal 7 februari Bergööska valvet

Det är inte svårt att laga mat, när man vet hur det ska smaka. Ett självsäkert yttrande av Karin Larsson.

Nu stod han där på Vita husets trappa. Adolf Bergöö, och såg belåtet på när man baxade de väldiga, huggna stenblocken på plats i källargropen till hans nya hus. Vi har sett honom på foton, en ung elegant dandy från Örebro-tiden, en yngre herre full av energi på ett kabinettsfoto från Paris. Nu stod han där med viss rondör och mogna grosshandlarpolisonger.

Adolf var unik. Ord som lever kvar Flitig som ett bi. Hederlig. Ett original som gick sin breda hederliga väg rakt fram. Han åtnjöt förtroende och gav andra sitt förtroende. Hans och hustru Hildas förtroende för dottern Karin var så grundmurat att Adolf skrev till sin dotter och bad om ett porträtt av fästmannen Carl ” Vi hava ju ännu ej sett vår svärson”

Adolf hade direkt inmutat den bästa tomten på den osannolika platsen Hallsberg i anslutning till den nya stambanan. Ett optimistiskt kaos av spontan bebyggelse växte fram

Under sitt första år växlade han måhända något ord med järnvägsgeneralen Nils Ericson. Kanske de kommenterade nyheten för dagen på allas läppar att bror John Ericsson just så gott som avgjort det amerikanska inbördeskriget med sin Monitor. Han mötte skräddare Röding och andra som oförtrutet odlade tanken på stadsplan, självstyrelse och köping.

Han såg tågen med utvandrare till Amerika komma. Med sina knyten övernattade de i Hallsberg för att nästa morgon resa sista biten till båten i Göteborg och en ny framtid. Han såg andra komma inflyttande, alla med förhoppningar om en god framtid som järnvägare, fabrikerare, hantverkare. Där hördes väckelsesånger i bönhuset mitt emot. Nån läste nån röd pamflett som nån agitator delat ut. Stationer är platsen för nya tankar.

Lokala nöjen var Järnvägshotellet, kugelbanan och begivenheter vid Karusellplan. Jag vill definitivt inte måla upp en idyll likväl det låg en kraft i detta De visste - eller åtminstone anade - hur livet i det goda samhället skulle kunna smaka.

Tillåt ett litet sidospår med viss anknytning. Adolf Bergöö kunde inte ana att de två barnen, hans Karin och den lite yngre gossen på andra sidan trädgårdsstaketet stinspojken Sven Wingqvist, skulle bli de mest kända personerna med rötter i Hallsberg Karin på sitt område, Sven Wingqvist som pappa till det självreglerande kullagret, som pappa till Svenska kullagerfabriken och morfar till Volvo.

Det måste ha varit en märklig mylla som små barn växte upp ur där på tvillingtomterna mellan Bergöös och stationen. Kanske var det nybygggarmentaliteten.

När det gällde huset visste Adolf Bergöö hur det skulle smaka Han ville ovanpå sin källare ha en rekorderlig butik inom stabila tegelväggar, han ville ha en lika rekorderlig matsal med musikläktare och därtill nödvändiga biutrymmen för fest och en trivsamt vardag. Därtill ville han manifesteras sina 25 år som patron i Hallsberg. Ett hem som DN-journalisten Bo Åkermark karakteriserat. ”Kultur och glädje sitter i väggarna.

Adolf Bergöö visste precis hur det skulle smaka. Hallsbergs kommun blev ägare till detta kulturhus med nationell lyskraft knutet till Ferdinand Boberg, Karin och Carl Larsson. Här nere tänker jag på Göte Johansson, järnhandlarn, som övervakade sitt revir från en liten hytt i hörnet här i källaren. En hedersman i stil med Adolf Bergöö, Han och grabben hans, Jan Ove, alltid hjälpsamma mot oss som donade i Bergöövåningen.

Jag mötte som skolledare ofta en skolgosse, en oslipad diamant vid namn Sören Larsson, en gosse vars goda tankar om allt från Vietnamkrig till skalpotatis i elevmatsalen orsakade rabalder. Kort sagt vi fick förtroende för varandra.

Så när Sören som kommunalråd bad mig se på Bergööska husets framtid accepterade jag. Eftersom han tydligt visade att han både visste hur det skulle smaka och vad det fick kosta. Jag saknar så Sören vid detta tillfälle.

Utredningen visade att huset behövde en samlingslokal i källarplanet. Lokalen fick – arbetsnamnet Pub Ferdinand – en tanke som slog rot i huvudet på en annan gosse jag sett växa upp här i Hallsberg. Han heter Thomas. Efternamn Doxryd om nån undrar

När konsthallen invigdes fick Thomas klart för sig om källaren. En viss Carl Jan Granqvist talade om hur det skulle smaka. Och snart dansade blästersanden runt väggar och tak. Och nu ser vi resultatet.

Adolf Bergöö visste hur det skulle smaka, vad han ville med sitt hus. Vad betyder det nu? Först och främst är huset en utsiktspunkt över den lokala historien, över den svenska kulturhistorien och ger tillfälle till reflektion inte minst över kvinnligt skapande. Knutet till de starka kvinnorna, Hilda Bergöö. Elise Sahlqvist, Karin Larsson.

Från denna utsiktspunkt, inspirerade av Karins Solroskudde gör Långängsskolans elever fantastiska arbeten. Inspirerade av Karins produktion skapar Handarbetets vänner skola i Stockholm egna tolkningar. Båda skolornas verk ska visas.

Karin Bergöö Larsson firas i år - 150 år efter hennes födelse - med en stor utställning här i huset mellan 16 maj och 16 augusti

Vi hoppas att vi vet hur det ska smaka för att göra denna kvinna rättvisa. Hon, den stora konstnären, som omsider trätt fram ur sin man skugga.

Vi förväntar oss att se alla kommunens anställda besöka utställningen – för eget nöje - och som framtida ambassadörer för huset.

Men huset är ingen solitär. I gemenskap med de andra kvarvarande byggnaderna Stationen, Trapp och Trull, bankhuset och Vita huset ingår Bergööska huset i en värdefull kulturmiljö. Flanören anar att han ingår i ett betydelsefullt sammanhang bakåt.

Jag väljer ordet anar och tänker på en sentens av Goethe i samma anda som Karins – ”man måste veta för att se”. Linné sa ungefär så här ”Kan man inte sätta namn på det man ser försvinner kunskapen”.

Lokalhistoria är inte kuriosa. I framtidsberättelsen om Hallsberg ingår det lokala kulturarvet liksom kulturmiljöerna, dess optimistiska mentalitet som en integrerad del i beskrivningen av vägen framåt.

Kultur är ständigt i rörelse och är viktig som skapare av identitet och engagemang inom ett samhälle.

Vi har goda berättelser inom pärmar om kommunens kulturmiljöer –. Fler berättelser slumrar ännu. Ni som styr Hallsberg har ett ansvar att i centrala styrdokument och vardagsbeslut lyfta fram kulturmiljöerna och att låta många ”få veta för att se”. Alla förvaltningar har ansvar för detta. Den omsorgen bör inte minst inriktas på dem som börjar orientera sig i kommunen, de utifrån kommande och alla skolbarn.

Det är givetvis inte deras stora förlust, men jag föreställer mig att den som kommer från en mycket fjärran stad och har lämnat en miljö där husen, torgen, planteringarna är betydelsebärande och berikande upplever ett särskilt främlingskap i en ny miljö man inte kan tolka.

Vad skolbarnen beträffar: Med Karins skoltid i Stockholm i minne. Slakten fixade små bjudningar med dans och upptåg, Barnen ritade masker till improviserade maskerader. Ordnade practical jokes. Dom bjöd med tösen på teatrar och museer. Det måste finnas god plats i barns vardag och skolvardag för icke mätbara upplevelser. Detta hus kan samverka och bidra. Skolan måste veta hur kultur ska smaka

Här har många källarmästare bidragit med tankar och färdigheter för att få den här delen av Bergööska huset i detta utsökta skick. En fantasieggande miljö som understryker kommande berättelser som hjälper oss att se väsentliga sammanhang. Ni som gjort jobbet har bidragit till att öka den kollektiva stoltheten över Hallsberg. Tack för att ni förstod hur det skulle smaka.